מקשה הגמרא, מפני מה נאסר על ה'מודר מאכל' ליהנות מכלים שמכינים בהם אוכל, **וְהָא** מִן **מַאֲכָל** בלבד **נָדַר**, ולא מהכלים להכנתו. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ** מדובר **בְּאופן שֶׁאוֹמֵר** 'הֲנָאַת **מַאֲכָלְךָ** יהא אסור **עָלַי**'. ומכיון שמוסיף 'הנאת', מתכוון לאסור על עצמו גם הנאות הגורמות להכנת המאכל ותיקונו, כמו כלי הכנתו.

ממשיכה הגמרא להקשות, **אִימָּא** – נאמר שכוונתו לידור **שֶׁלֹּא יֹאכַל חִיטִּין** בפיו **וְיִתֵּן עַל מַכָּתוֹ** – ויניחם על המכה לצורך ריפוי, וכמשמעות 'הנאת מאכלך', שנהנה מהמאכל עצמו, ואמנם יוכל לשאול כלים להכנת אוכל, שכן אינו נהנה מגוף המאכל.

מתרצת הגמרא, **אָמַר רָבָא**, מדובר **בְּאופן שֶׁאוֹמֵר** המודר **הֲנָאָה הֲמְבִיאָה** – הגורמת **לִידֵי מַאֲכָלְךָ** תיאסר **עָלַי**', והיינו שאוסר על עצמו אף כלים המשמשים להכנת המאכל.

הגמרא מבררת אלו הנאות הן בכלל 'הנאה המביאה לידי מאכל':

אָמַר רַב פָּפָּא, אם שואל ממנו המודר **סַךְ** בכדי **לְהַכְבִּיא** בו **פָּרוֹת**, **וַחֲמוֹר** – או חמור בכדי **לְהַכְבִּיא** – לשאת **עָלָיו פֵּירוֹת**, **וַאֲפִילּוּ** אם שואל **צָנָא בָּעֲלְמָא** – סל סתם, **הֲנָאָה הֲמְבִיאָה לִידֵי מַאֲכָל הוּא** נחשב, ואסור, שכן נאסרו אף דברים המשמשים להבאת האוכל ולהכנתו.

הגמרא מסתפקת בגדר 'הנאה המביאה לידי מאכל':

בָּעֵי רַב פָּפָּא, אם שואל המודר **סוּם** בכדי **לִרְכּוֹב** עָלָיו בדרכו לבית המשתה, **וְכֵן מַצָּעַת** כדי **לֵירָאוֹת** בָּהּ כאדם חשוב, וכל אלו הם בכדי שיראה כאדם חשוב ויתנו לו מנה יפה במשתה, **מַהוּ**. וכן **מִיפְסַךְ וּמִיזַל בְּאַרְעֵיהּ** – לחצות וללכת בשדהו של המדיר בכדי לקצר את דרכו לבית המשתה, **מַאי** – האם גם הנאות אלו נחשבות 'הנאה המביאה לידי מאכל' ונאסרות, או שמכיון שהן רק מקרבות את האדם למאכל ולא נעשות במאכל עצמו הן נחשבות רק כגורמות לידי מאכל ואין נחשבות כמביאות לידי מאכל ומותרות.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק:

תָּא שְׁמַע, שנינו בסוף משנתינו, 'אֲבָל מַשְׁאִיל לוֹ חָלוּק וְתַלְיִת נְזָמִים **וְתַכְשִׁיטִין**', ויש לברר **הֵיכִי דָּמֵי**, לאיזה צורך שאלם, **אִילֵימָא שֶׁלֹּא** שאלם בכדי **לֵירָאוֹת** בָּהֶן כאדם חשוב, **צְרִיכָא לְמֵימַר** והלא פשוט הדבר שמותר, **אֶלָּא לָאו** מדובר **אֲפִילּוּ** כששאלם בכדי **לֵירָאוֹת בָּהֶן** כאדם חשוב, **וְקָתָנֵי** שאף במקרה כזה 'מַשְׁאִילוֹ', הרי שמותר למודר ליהנות בהנאות שהן רק גורמות למאכל, ואם כן נפשט ספיקו של רב פפא.

דוחה הגמרא, **לֹא**, **לְעוֹלָם** מדובר **שֶׁלֹּא** שאלם בכדי **לֵירָאוֹת** כאדם חשוב, **וּמַה** ששאלנו שאין בזה שום חידוש, **אַיְידֵי דְּקָתָנֵי** –אגב שנכתב ברישא 'לֹא יַשְׁאִילֶנּוּ נפה וכברה', שדינם כ'כלים שעושים בהם אוכל נפש', **תָּנָא** שנה בעל המשנה **בַּסָּיְפָא**, 'מַשְׁאִילוֹ' חלוק וטבעת וכו'. ואמנם אין להכריע מכך לספיקו של רב פפא.

משנה

משנה זו היא סיום דבריה של המשנה הקודמת, ובאה לפרט ממה יאסר אף 'מודר מאכל':

וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין עוֹשִׂין בּוֹ אוֹכֶל נֶפֶשׁ – אף דברים שאינם משמשים להכנת מאכל, **בְּמָקוֹם שֶׁמַּשְׁכִּירִין** כַּיּוֹצֵא **בָּהֶן** – במקום שנהוג להשכיר כלים אלו, **אָסוּר** בשאילה מהמדיר, אף במודר ממאכל בלבד. שאף שכלים אלו אינם משמשים למאכל, מכל מקום כיון שרגילים להשכירם בעד ממון, והמודר מקבל אותם בחינם, נחשבת הנאתו כמביאה לידי מאכל, הואיל ובדמי השכירות שמרויח יכול הוא לקנות מאכלים.

גמרא

הגמרא מוכיחה שהתנא של משנתינו אוסר על מודר הנאה ליהנות אף מהנאות שאינן חשובות:

ממה שנקטה משנתינו, שכלי שאינו משמש להכנת מאכלים, אם נהוג להשכירו, אסור על ה'מודר מאכל' לשאול את הכלי מהמדיר, **מִכְּלָל** – מדויק **דְּרֵישָׁא** – שתחילת המשנה, כלומר המשנה הקודמת, שאסרה עליו להשאיל כלים המשמשים להכנת מאכל מהמדיר, מדברת **אַף עַל פִּי שֶׁאֵין** בני אדם **מַשְׁכִּירִין** – כלים אלו בתשלום, ושאילתם בחינם אינה נחשבת להנאה, שכן אם מדובר במקום שמשכירים בתשלום, לא היתה המשנה מתירה שאילת חלוק וטבעת. ובהכרח שהמשנה אסרה אפילו הנאות שאינן חשובות. מבררת הגמרא, **מַאן תָּנָא** – מי הוא התנא שאוסר הנאה כמו שאילת נפה וכברה במקום שאין נהוג להשכירם תמורת תשלום.

משיבה הגמרא, **אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא** – משנתינו כדעת רבי אליעזר היא, שכן הוא אוסר 'ויתור' במקח, על אף שזו הנאה שאינה חשובה. ואמנם חכמים חולקים עליו ומתירים 'ויתור' כזה למודר הנאה, וכמו כן יתירו גם שאילת נפה וכברה במקום שאין משכירין אותם תמורת תשלום.

משנה

המשנה דנה ממה מותר למודר הנאה ליהנות:

הַמּוּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵירוֹ, שׁוֹקֵל לוֹ – מותר למדיר לתת בעבור המודר **אֶת שִׁקְלוֹ** – מחצית השקל הניתן לבית המקדש לצורך קניית קרבנות הציבור, **וְכֵן פּוֹרֵעַ אֶת חוֹבוֹ** – מותר למדיר לפרוע את חובו של המודר, והגמרא תבאר טעמם של דינים אלו. **וּמַחֲזִיר לוֹ אֶת אֲבֵידָתוֹ**, שאינו מהנהו במה שמשיב לו, שכן האבידה מעולם לא יצאה מרשות המודר, ולא נאסר במה שטורח המדיר בהחזרת האבידה, מפני שעושה בזה מצוה, ולא מתכוון להנותו. אבל בְּמָקוֹם [–באופן] **שֶׁנּוֹטְלִין עָלֶיהָ** – על השבת האבידה **שָׂכָר** בגון אם בעת טרחתו בהשבתה התבטל המדיר ממלאכתו והפסיד ממון, ואינו רוצה לקבל על כך תשלום, הדין הוא שאסור למדיר למחול למודר על השכר, משום שמהנהו בכך, אלא **תִּפּוֹל הֲנָאָה** – יתן המודר את ה'הנאה' דהיינו התשלום בעד הפסד מלאכתו של המדיר משיב האבידה, **לְהֶקְדֵּשׁ**.

גמרא

ממה שהתירה המשנה לפרוע את חובות המודר וכן לשקול לו את שקלו, **אַלְמָא** – מוכח שטעם משנתינו הוא משום שסוברת המשנה שהפורע את חובותיו של המודר ומסלק ממנו את נושיו, אינו אלא **אַבְרוּחֵי אֲרֵי בְּעַלְמָא הוּא** – כמבריח אריה מבהמותיו של חבירו, שמונע מחבירו הפסד שעתיד לבוא על צאנו ואין בעל העדר מחויב לשלם למבריח על הברחתו, **וְשָׁרֵי** – ומותר למדיר לפרוע את חובותיו של המודר [ולשקול לו את שקלו], מאחר ואינו אלא כמונע ממנו הפסד שלא יצטרך לפרוע את החוב, ולא כמהנהו.

מבררת הגמרא, **מַאן תָּנָא** מי התנא ששנה את משנתינו הסובר שפריעת חוב נחשב כהברחת ארי בעלמא, **אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא**, משנה זו,

דִּבְרֵי חָנָן הֵיא, הסובר שההולך למדינת הים מבלי להותיר מזונות עבור אשתו, ועמד אדם ופירנסה, אין המפרנס יכול לשוב ולתבוע את הוצאותיו מהבעל, שכן הוא נחשב רק ל'מבריח ארי', שמבריח מעליו את נגישת החוב של האשה, ולא נחשב שמהנה הוא בכך את הבעל, ולכן גם במשנתינו מותר למדיר לפרוע את חובו של המודר, משום שלדעת חנן אין זה נחשב שמהנהו בכך, אבל לדעת 'בני כהנים גדולים' שחולקים על חנן וסוברים שצריך הבעל לפרוע למפרנס את מה שהוציא, מוכח שנחשב שהמפרנס ההנה את הבעל ולכן צריך לשלם לו על שההנהו, וממילא במודר הנאה יאסר על המדיר לפרוע את חובו של המודר.

רָבָא אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא [–אפילו תאמר] שמשנתינו דִּבְרֵי הַכֹּל היא, אף כדברי 'בני כהנים גדולים' החולקים על חנן וסוברים שבכל מקום שאדם פורע את חוב חבירו, חייב חבירו לפרוע לו שכן נחשב שהוא מהנה אותו, והטעם שבמשנתינו לְגַבֵּי מוֹדֶר הֲנָאָה הותר למדיר לפרוע את חובו של המודר, משום שאין מדובר בחוב רגיל, אלא דְּיָהֵיב – שנתן המלוה את הכסף עַל מְנַת שֶׁלֹּא לְפָרְעֵ – שהמלוה לא יוכל לכוף אותו לפרוע את החוב, אלא אם ירצה הלוה לפרוע, יפרע מרצונו, ובאופן כזה מודים חכמים לחנן שאין בפריעת החוב הנאה ללוה, מכיון שהוא לא היה חייב לפרוע. וגם הא4ופן השני של המשנה ששוקל לו את שקלו, צריך ליישב באופן דומה, כגון שהמודר כבר שלח את שקלו, ונגנב או נאבד בדרך, שאז הדין שאם כבר הפרישו מלשכת בית המקדש את השקלים שנתרמו לתוך הקופות של הקדש, ורק אחר כך נודע למשלח שנגנב או אבד בספו, אינו חייב לתת שוב מחצית השקל, ובמקרה זה אומרת המשנה שמותר למדיר לשקול עבור הנידר מחצית השקל, ואפילו שהיה דרכם במקרה כזה לתת שוב מחצית השקל, מכל מקום כיון שאין הגזבר של הקדש יכול לכופו, לא נחשב שמהנהו בכך.

מבררת הגמרא, מַאי חָנָן, כלומר, היכן אמר חנן את דבריו. ומביאה הגמרא את המשנה בכתובות (קז:) שם מצינו את שיטת חנן, דְּתָנָן, מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם ולא השאיר לאשתו מזונות, והרי הבעל חייב לפרנס את אשתו, וְעָמַד אֶחָד וּפֵירְנֵם – זן במזונות אֶת אִשְׁתּוֹ על דעת עצמו, מבלי שהתבקש על כך מבעלה, ואף האשה לא בתורת הלואה קבלה ממנו, חָנָן אָמַר שאֵינָהּ המפרנס אֶת מָעוֹתָיו שהוציא בעבור המזונות, כי אין במעשיו הנאה גמורה לבעל, אלא מניעת הפסד בלבד, וְנֶחְלְקוּ עָלָיו בְּנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וְאָמְרוּ, יְשַׁבֵּעַ המפרנס כַּמָּה הוֹצִיא על מזונותיה וְיִטּוֹל את ההוצאות מהבעל, כי מה שהרויח הבעל כשנפטר מחובו למזונות האשה, יש בה חשיבות של הנאה.

המשנה מביאה תנאים הסוברים ככל אחת מהשיטות:

אָמַר רַבִּי דּוֹסָא בֶּן הַרְכִּינַס, דעתי בדין זה כְּדִבְרֵיהֶם של חכמים שחייבו את הבעל לשלם למפרנס את הדמים שהוציא בשביל מזונות אשתו, ולעומתו אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַבַּאי, יָפֶה אָמַר חָנָן שהפסיד המפרנס, ונחשב כמי שהֵנִיחַ מָעוֹתָיו עַל קֶרֶן הַצְּבִי, שכן הצבי קל במרוצתו, והמניח את כספו על קרנו לא יוכל להשיגו בכדי לקבל את המעות, כך זה שפירנס את האשה הוציא את מעותיו על חינם.

נמצא ששיטת חנן היא לפטור את מי שנהנה מחבירו במה שמשלם את חובותיו, ולדבריו מותר למדיר לפרוע למודר הנאה את חובו, מפני שאין זה נחשב שמהנהו בכך הנאה גמורה. ובני כהנים גדולים סוברים שהפורע חובו של חבירו, חייב הלוה לשלם לו על כך, ולדבריהם אסור למדיר לפרוע את חוב המודר, משום שנחשב שמהנהו בכך הנאה גמורה. ולכך העמיד רב הושעיא את משנתינו כחנן, ורבא חידש להעמידה אף בשיטת בני כהנים גדולים, ובאופן שלוה על מנת שלא לפרוע.

הגמרא מבארת את סיבת המחלוקת בין רב הושעיא לרבא כיצד להעמיד את המשנה:

רָבָא לֹא אָמַר כְּרַב הוֹשַׁעְיָא שמשנתינו היא כחנן, דְּקָא מְוַקֵּים לָהּ לְמַתְנִיתִין כְּדִבְרֵי הַכֹּל – משום שהעדיף להעמיד את משנתינו כדברי הכל. וְרַב הוֹשַׁעְיָא לֹא אָמַר כְּרָבָא שמשנתינו היא כדברי הכל ובאופן שההלואה ניתנה על מנת שלא לפרוע, משום שסבר שלפי חכמים אף במקרה זה אסור למדיר לפרוע עבור המודר, כי יש לגזור גְּזֵירָה על אופן שלוה על מנת שֶׁלֹּא לְפָרְעֵ, מִשּׁוּם אופן שלוה על מנת לְפָרְעֵ, דההיינו חוב רגיל, שלשיטת חכמים אסור למדיר לפרוע עבור המודר, הואיל והמודר נהנה ממה שמסלק מעליו את החוב. וכיון שאף במקרה זה לדעת חכמים אסור למדיר לפרוע עבור המודר, לכן הוכרח רב הושעיא להעמיד את משנתינו רק כשיטת חנן ולא כשיטת כולם.

שנינו במשנה שכמו שמותר למדיר לפרוע למודר את חובותיו, כך גם מַחֲזִיר לוֹ אֶת אֲבֵידָתוֹ, משום שאין המחזיר מהנה אותו כלום מנכסיו, אלא נותן לו חפץ ששייך לו:

הגמרא מביאה מחלוקת אם מה שהתירו להשיב את האבידה במודר הנאה הוא בין באופן שנכסי האדם המחזיר את האבידה אסורים על בעל האבידה, ובין באופן שנכסי בעל האבידה אסורים על המחזיר, או שרק באופן אחד מהם הותר, ואילו באופן השני יהיה אסור עליו להשיב.

פָּלְיגֵי בָּהּ – נחלקו בדבר זה רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי, באיזה אופן התירה המשנה למדיר להשיב אבידה, חַד אָמַר, לֹא שָׁנוּ במשנתינו שמותר למדיר להשיב את האבידה, אֶלָּא בְּאופן שֶׁנְּכָסֵי הַמַּחֲזִיר אֲסוּרִין עַל בַּעַל הָאֲבֵידָה, דההיינו שבעל האבידה היה מודר הנאה מהמוצא, וטעם ההיתר הוא משום דְּכִי מַהֲדַּר לֵיהּ –שכשמחזיר לו המדיר למודר את אבידתו, מְיַדְּעָם דְּנַפְשֵׁיהּ קָא מַהֲדַּר לֵיהּ – דבר שהוא שלו הוא משיב לו, כלומר, המדיר אינו נותן למודר מממונו שלו [שאם כן היה אסור בעל האבידה ליהנות מכך], אלא הוא משיב לו חפץ שכבר היה שלו, ואינו מהנהו אלא בזה שהוא מציל מנזק האבידה, אֲבָל כשֶׁנְּכָסֵי בַּעַל הָאֲבֵידָה אֲסוּרִין עַל הַמַּחֲזִיר, היינו שהמוצא מודר מבעל האבידה, לֹא קָא מַהֲדַּר לֵיהּ – אסור למודר להשיב את האבידה למדיר, דְּקָא מְהַנֵּי לֵיהּ פְּרוּטָה דְּרַב יוֹסֵף – משום שהמדיר מהנה את המודר בכך שהוא חוסך ממנו את הפרוטה שרב יוסף קבע שהיא נחשבת להנאה. והיינו שאם באותה שעה שהמודר עוסק בהשבת האבידה, יבוא עני לבקש ממנו צדקה, יהא פטור ממצות צדקה, מהכלל שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ונמצא שעל ידי שהוא משיב את האבידה הוא חוסך את אותה פרוטה שהוא היה חייב להביאה לעני, ולכן אסור למודר להשיב את האבידה למדיר.

וְחַד אָמַר, אֲפִילּוּ באופן שֶׁנְּכָסֵי בַּעַל הָאֲבֵידָה אֲסוּרִין עַל הַמַּחֲזִיר, היינו שהמוצא מודר מבעל האבידה, וְלִדְעָתוֹ אין לאסור מחמת הנאת פרוטה דרב יוסף, וּמִשּׁוּם שהנאת פְּרוּטָה דְּרַב יוֹסֵף לֹא שְׁכִיחַ, שכן לא מצוי שיזדמן לפניו עני בדיוק בשעה שהוא מתעסק באבידה, ונמצא שאין הנאה זו נחשבת כהנאה לגבי מודר הנאה שיאסר מחמתה. אבל לענין שומר אבידה, נחשבת הנאה זו לעשותו שומר שכר מחמתה כדברי רב יוסף, הואיל ומכל מקום יש למוצא הנאה. הגמרא מקשה ממשנתינו על השיטה הראשונה שהעמידה את המשנה רק באופן שנכסי המחזיר אסורים על בעל האבידה: